

pri mrličih našli, pričajo ne le o izrednem bogastvu, ampak tudi o velikem napredku umetnosti in tehnike v tem času.

V prispevkih so obravnavani problemi, ki so bolj ali manj v zvezi z Urom. Več spisov se bavi s predzgodovinsko problematiko (Seton Lloyd, „Ur — Al Ubaid, 'Uqair and Eridu", Joan Oates, „Ur and Eridu, the Prehistory", E. Sollberger, „Notes on the Early Inscriptions from Ur and El-'Obed"; C. J. Gadd, „The Spirit of Living Sacrifices in Tombs"; R. H. Dyson, „A Note on Queen Shu-Bad's 'Onagers'"); v dobo III. dinastije iz Ura (pribl. 2057—1950) posegajo članki: H. J. Lenzen, „Die beiden Hauptheiligtümer von Uruk und Ur zur Zeit der III. Dynastie von Ur", A. Falkenstein, „Ein Lied auf Šulgi" (Šulgi je 2. vladar te dinastije); A. Goetze, „The Chronology of Šulgi again". Nova prispevka k sumerskemu slovstvu sta objavila tudi S. N. Kramer („Death and Nether World according to the Sumerian Literary Texts") in C. J. Gadd („Rim-Sin approaches the Grand Entrance"). Bibličista bo zanimal članek H. W. F. Saggs, „Ur of the Chaldees, a Problem of Identification". Z namakanjem in z vodovjem mesta Ura se bavita v svojih člankih T. Jacobsen in H. Helback. A. Parrot se kratko dotakne odnošajev med Urom in Srednjo Mezopotamijo (Mari et Ur).

Ker ne moremo naštevati vseh prispevkov, naj vsaj opozorimo na posebno zanimive članke, ki odkrivajo arheološko in organizacijsko delovanje pokojnega Woolleya. Poleg uvodnika uredništva, ki hkrati vabi javnost tudi na vplačila za Woolleyev spominski fond, sta to članka M. E. L. Mallowan, *Memories of Ur* (str. 1—19) in H. J. Plenderleith, *Reminiscences from the Laboratories* (str. 20—22). — Mallowan je od vseh pokojnikovih pomočnikov (assistant) najdalje »služil« pri Woolleyu, celih šest let (1925—30). Bilo mu je 21 let, ko ga je W. takoj po oksfordski diplomji iz klasičnih jezikov vzel s seboj na izkopavanja kot svojega pomočnika v Mezopotamijo. Woolley je bil zelo varčen. Mallowanu je prevoz do Port Saída brezplačno oskrbel s tem, da ga je zaposlil kot mornarja na petrolejskem tankerju, ki je vozil po tej poti. Izrečno mu je tudi priporočal varčnost. Tudi Woolleyev štab, ki je nadziral 200—250 delavcev, po večini beduinov, pri izkopavanju, je samo enkrat štel nad pet oseb — kar je komaj tretjina navadnega stanja. Delo se je začelo ob petih zjutraj, pomočnik, ki je moral sproti registrirati najdene predmete — ekspedicijski katalog jih izkazuje okoli 20.000, ni prišel k počitku pred 23. uro, Woolley sam pa je pogosto delal do druge ali tretje ure zjutraj. M. opisuje, kako je W. vzljubil izkopani Ur in kako živo si je v razvalinah predstavljal nekdanje naseljeno mesto. Tudi mnogo kritičnih trenutkov je bilo. Nekaj so jih povzročale vremenske nezgode in viharji. Drugič je naenkrat izginil zlat natelek, toda Woolleyu se je posrečilo najti tatu med 170 možmi. Drugič je šele Woolleyevi soprogi Katarini uspelo ustaviti bitko med domačini, tako da je bilo samo 9 ranjencev treba vzeti v oskrbo. — Mallowan hvaležno pripoznava, da se je v Woolleyevi šoli vzgojil in izvežbal za samostojnega vodjo izkopavanj.

H. J. Plenderleithov članek odkriva postopek v laboratoriju Britanskega muzeja in obuja spomine na sodelovanje z Woolleyem in na njegove zasluge na tem področju.

V. Korošec

Svend Aage Pallis, *The Antiquity of Iraq*. A Handbook of Assyriology. XVI, 814 str., 4 karte. Copenhagen. Ejnar Munksgaard, 1956.

Z navzočim delom nam zaslužni danski asiriolog podaja prepotrebni asiriološki priročnik. Kakor v uvodu ugotavlja, je tu zbral plod svojega več kakor 40-letnega študija in — kar mu radi verjamemo — svoje »velike ljubezni do asiriologije« (str. V). Z drugimi kritiki vred moramo ugotoviti, da je avtor podal zanesljiv in izvrsten priročnik, ki bo zlasti mladim asiriologom zelo olajšal uvajanje v asiriologijo, jako dobro pa služil tudi starejšim strokovnjakom.

Delo je razdeljeno na štirinajst poglavij.

Prvo poglavje (str. 1—18) nas seznaja z deželo, z Babilonijo in Asirijo. Opisuje delovanje rek Evfrata in Tigrisa, govori o poplavljanju in prekopih, o klimi, o živalstvu in rastlinstvu. V zvezi s tem označi značaj zunanje trgovine.

Klasično dovršeni sta drugo in tretje poglavje. V drugem poglavju (19—93) podaja avtor pregled starejših raziskovanj pred razvozljanjem klinopisa. Najprej oriše končni usodi Niniv (razdejanih l. 612) in Babilona po perzijski osvojitvi l. 539 (avtor piše 538) do njegovega popolnega propada, nato pripoveduje, kako so razmeroma zgodaj redki evropski popotniki (Benjamin iz Tudele [v Navarri] 1160—1173; Fra Ricoldo Pennini, l. 1290) odkrili razvaline Niniv, mnogo pozneje pa razvaline Babilona (Pietro della Valle, l. 1616). Izčrpno našteva Pallis starejše 'popise Niniv in Babilona ter začetke prvih arheoloških raziskovanj in izkopavanj. Po deželah in muzejih navaja zbirke babilonskih starožitnosti in napisov pred letom 1847, obenem z imeni in kratkimi podatki o takratnih raziskovalcih. Sledi kronološki seznam 46 objav ali zbirk klinopisnih tekstov pred letom 1851. Te navedbe dopolnjuje s pregledom objavljenih napisov za isto dobo iz Perzije in zlasti iz Elama (Suze). Ob sklepu tega poglavja ugotavlja avtor, da je bilo že pred l. 1851 objavljenih znatno število klinopisnih napisov. Takrat se je namreč začelo novo obdobje: muzej Louvre v Parizu je l. 1847 sprejel prve velike asirske spomenike iz Korsabada, ki jih je tam izkopal Pavel Emil Botta; l. 1848 so pa v londonski Britanski muzej prispeli spomeniki, ki jih je A. H. Layard izkopal v Kalahu (Nimrudu). Še važnejše pa je bilo drugo dejstvo, da je bila namreč takrat dokončno razvozljana babilonsko-asirska klinopisna pisava.

Tretje poglavje (94—123) obravnava razvozljanje klinopisnih pisav. Pallis pravilno začenja s starimi perzijskimi napisi, ki so najprej vzbudili zanimanje (v času od 1658—1847) raziskovalcev: Pallis podrobneje našteva in analizira zasluge petnajstih učenjakov, med njimi so Pietro della Valle (1658), G. F. Grotefend (1802-03, 1805), H. C. Rawlinson (1836, 1839); J. Oppert (1847). — Nato sledijo podatki o elamskih (avtor jih imenuje »Susian«) in končno o najvažnejših: o asirsko-babilonskih (132—187) napisih. Podrobno opisuje mnenja, ki so se pojavljala glede različnih vrst klinopisnih pisav in glede jezikov. Po opisovanju poteka razvozljanja in s tem spojenih publikacij nudi doslej edinstven pregled celotnega razvoja asiriologije (159—175) in sumerologije (175—185). Zelo koristen je pregled (185—187) krajev, v katerih so izkopali večje število klinopisnih ploščic, kakor tudi pregled skupin sumerskih in akadijskih tekstov po zgodovinskem datiranju. Zaenkrat vsaj je to poglavje prava pravcata zakladnica asirioloških podatkov in navedb.

Cetrto poglavje (188—204) povede bralca preko različnih problemov v klinopisni pisavi do pregleda njenega razvoja (198). Nato kratko povzema doslejšnja dognanja o načinu, kako so jo pisali na kamnu ter drugih monumentalnih napisih, in kako na glinastih ploščicah. Posebej obravnava prehod od sumerske do akadijske pisave (200—204).

Peto poglavje (205—265) obravnava jezike klinopisnih napisov. Pričenja z akadijskim jezikom (205—231), čigar poglavitni narečji sta babilonščina in asirščina. Opredeľuje razmerje akadiščine do sumersčine, od katere so Akadijci prevzeli več besed, Sumerci pa nasprotno od njih le malo. Nato označuje razmerje akadiščine do drugih, zlasti do zapadnih semitskih jezikov. Podaja v temeljnih potezih fonetiko in morfologijo akadiščine in povzema doslejšnja dognanja glede dialektičnih posebnosti. — Enako obširno obravnava sumersčino (232—265). Ugotavlja, da se vkljub mnogoštevilnim prizadevanjem ni posrečilo uvrstiti sumersčine v nobeno večjo jezikovno skupino. Po splošni označbi podaja dokaj obširen pregled doslejšnjih dognanj glede sumerskega jezika.

Šesto poglavje nudi bogat pregled o izkopavanjih v času od 1842—1954 (236—384). Označuje jih tako (str. 330—340), da jih razvršča po treh obdobjih: do prve svetovne vojne (1842—1917), ko so v ospredju asirske in babilonske najdbe, poleg njih pa so še prvi »mogočni vtisi sumerske kulture« (338), v drugem obdobju (1918—1939) se poglobi in razširi poznavanje sumerske kulture, medtem ko so izkopavanja po l. 1939 tako raznovrstna po raznih predelih, da tudi Pallis ne najde zanje skupne označbe. Hvaležni smo piscu, da je to poglavje sklenil s kronološkim seznamom (340—384) izkopavanj po posameznih krajih. V 162 odstavkih zajema 63 različnih izkopavanj tekom enega stoletja. Pri vsakem kraju navaja čas, vodjo in investitorja izkopavanj, glavne najdbe in objavljeno poročilo.

Sedmo poglavje (385—462) obravnava predzgodovinsko dobo Iraka v zvezi s posameznimi najdišči.

Osmo poglavje (463—484) se bavi s kronološkimi problemi.

Deveto poglavje (485—514) zajema dobo od sumerskih mestnih držav do babilonske države. Le-tej je odločeno deseto poglavje z naslovom »Hammurabi in njegova doba« (515—576). Tu se precej obširno (528—568) bavi s Hammurabijevim zakonikom, kratko tudi z upravno organizacijo njegove države in s strukturo tedanje babilonske družbe ter z verskimi problemi. Časovno nadaljuje babilonsko zgodovino tja do Kasitov.

Enajsto poglavje (577—635) obravnava Asirce, njihove maloazijske kolonije (Kül-Tepe), jezik, koledar, državno organizacijo in zgodovino.

Dvanajsto poglavje (636—687) ima naslov: »Mesto in vsakdanje življenje«. Pallis je tu zbral mnogoštevilne podrobnosti o gradnji hiš, o cestah, posebej o mestu Babilonu. Nato poroča o trgovini, obrti, oblekah, stanovanjski opremi, prehrani; dalje o religiji, smrti, pogrebnih obredih itd., itd.

Trinajsto poglavje (688—711) je namenjeno verstvu in ima naslov: »Daritve in prazniki«. Navaja splošne značilnosti asirsko-babilonske religije, skuša določiti obseg semitskih vplivov, razpravlja o templjih, stolpih — zikkuratih itd.

Štirinajsto poglavje (712—746) obravnava umetnost, slovstvo in znanost. Pri slovstvu popisuje najprej način zapisovanja ter omenja (relativno) obsežno Asurbanipalovo knjižnico. Ugotavlja, do katerih dosežkov so v Mezopotamiji prišli v medicini, astronomiji (in astrologiji), matematiki in glasbi.

Ob sklepu navaja obsežen seznam asiriološke literature (747—770) ter dodaja seznam imen (771—800) in pisateljev (801—814).

Priloženi sta karti sedanje republike Iraqa (št. 1) ter karta o Bližnjem in Srednjem vzhodu, ki navaja antična krajevna imena (št. 2). Nato sledita dva predzgodovinska shematična pregleda: I. Pleistocene — Holocene 1. — II. Holocene 2.

S. A. Pallis si je z navzočim delom zaslužil trajno hvaležnost asiriologov.

V. Korošec

**И. ФРИДРИХ. ДЕШИФРОВКА ЗАБЫТЫХ ПИСЬМЕННОСТЕЙ И ЯЗЫКОВ
ПЕРЕВОД С НЕМЕЦКОГО И ПРЕДИСЛОВИЕ И. М. ДУНАЕВСКОЙ ПОД РЕ-
ДАКЦИЕЙ И. М. ДЬЯКОНОВА. ИЗДАТЕЛЬСТВО ИНОСТРАННОЙ ЛИТЕРА-
ТУРЫ. МОСКВА, 1961. 207 стр. 8°.**

O knjigi Johannes Friedrich, Entzifferung verschollener Schriften und Sprachen, ki je l. 1954 izšla v Berlinu (Göttingenu-Heidelbergu) kot 51. zvezek zbirke Verständliche Wissenschaft (založba Springer), je Zgodovinski časopis (IX, 246 s.) že poročal.

Sedaj imamo knjigo v ruskem prevodu, ki ga je oskrbela ruska hetitologinja I. M. Dunaevskaja, pod redakcijo svojega učitelja, najvidnejšega sovjetskega asiriologa Igorja Mih. Djakonova.

Avtorja v kratkem dodatku označujeta J. Friedrichovo knjigo kot delo, ki združuje bogastvo gradiva z lakoničnim izražanjem in lahko umljivostjo. Knjiga je zanimiva ne le za specialiste-jezikoslovce, ampak tudi za široki krog čitateljev.

Z isto ugotovitvijo zaključuje I. M. Dunaevskaja svoj precej obširen predgovor (str. 5—14), v katerem podrobneje pojasnjuje nekatere probleme izvirnega besedila. I. M. Djakonov je v svojem dodatku (str. 169—204) razširil prikaz tudi na kretsko-mikensko pisavo (linearno B, ki jo je razvozljal pok. Mihael Ventris); na pisavo iz kavkaške Albanije (armensko Agvank) ter iranskih jezikov v heterografski pisavi.

Knjiga je lepo opremljena, reprodukcije so jasne zlasti tudi zemljepisna karta. Škoda le, da sta avtorja opustila besedno kazalo. Pridružujemo se njuni želji (str. 14), da bi omenjena knjiga prišla v roke kar najbolj številnih bralcev.

V. Korošec